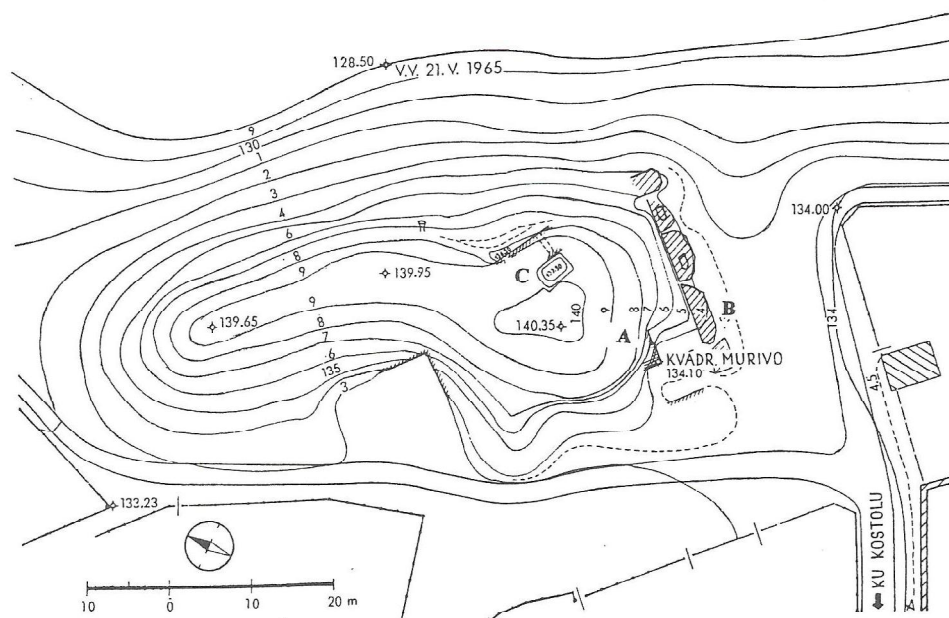

K PROBLEMATIKE PEVNOSTNEJ PALÁCOVEJ STAVBY V GERULATE-BERGLI

MAGDA PICHLEROVÁ

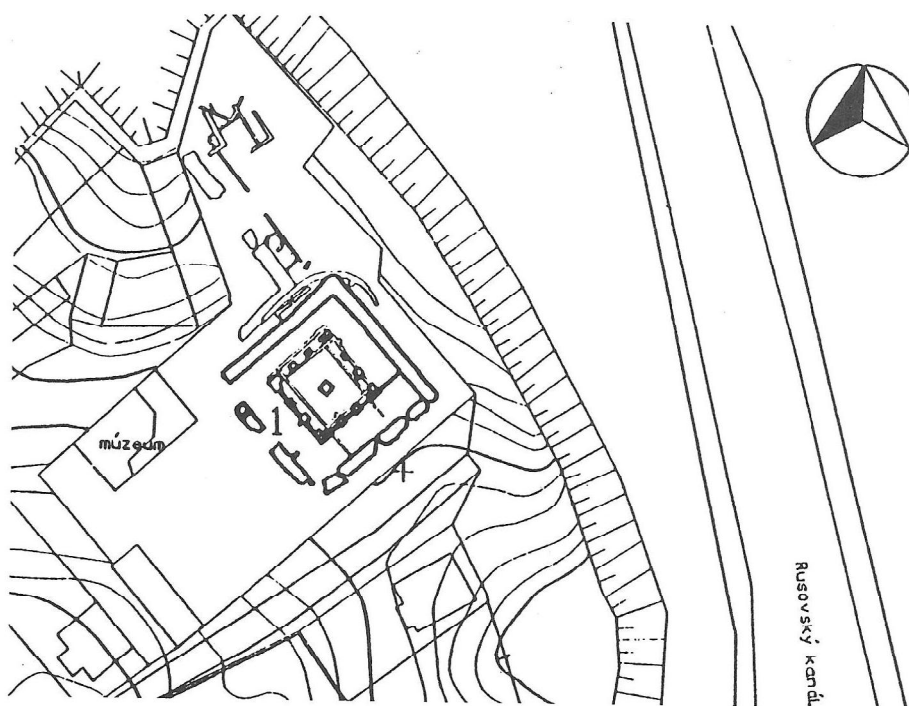
Na severozápadnom úpätí miernej vyvýšeniny, v miestach nad hlbokým zrázom k bývalému dunajskému ramenu sa vypínal kopcovitý útvar podľa ktorého sa táto časť nazvala Bergl. Mal pretiahly oválny tvar v smere SZ – JV, o rozmeroch približne 90 × 40 m a výšku 6 m. Na jeho východnej strane sa roku 1961 pri odoberaní zeminy objavilo nárožie z veľkých opracovaných kameňov a roku 1964 sa výskumom v tých istých miestach odкрыla časť kamenného múru z rímskej stavby (obr.1, Kraskovská 1967, 38–40). V ďalšom roku sa buldozénom odhrnula jeho horná časť, pričom sa zistilo, že ide síce o dominantný, ale o umelo vytvorený kopec. Tento prekryval základy rímskej kamennej stavby kvadratického pôdorysu o rozmeroch 30 × 29 m so stĺpovou ochodzou na každej strane nádvorja (rozmary 11 × 11,5 m) a so studňou približne v jej strede.¹ Súbežne sa odкрыli severozápadne od nej ďalšie časti kamenných základov, čo do rozmerov menších rímskych stavieb, budovaných odlišnou stavebnou technikou, ktoré so samotnou stavbou nesúvisia a dokladajú dve staršie

Obr. 1 Gerulata-Bergl. Vrstevnicový plán: A – kvádrové murivo odкрыté v roku 1961, B – obvodový múr, výskum roku 1965, C – základy stredovekého hradku (Ing. H. Albrecht)

stavebné obdobia (2 a 4 storočie – obr. 2). Odkrytá stavba svojimi masívnymi základmi obvodových múrov a atypickým architektonickým riešením zastupuje samostatný stavebný typ; môžeme ju nazvať palácovou stavbou, presnejšie palácovou pevnosťou, ktorá je zatiaľ bez analogických možností porovnávania s vojenskými stavbami na stredodunajskom limite. O druhotnom vojenskom využití jej vnútorného areálu svedčia zistené ďalšie úpravy s odlišnou stavebnou technikou pripomínajúce skôr dočasnú stavbu. Medzi výstavbou palácovej pevnosti (stavebná fáza I) a prestavbou (fáza II) pravdepodobne nebol veľký časový rozdiel (Kraskovská 1990, 19).

Stručná informácia o palácovej pevnostnej stavbe (ďalej stavba), na ktorú sústredíme v ďalšom pozornosť, vychádza iba z jediného nateraz publikovaného plánu jej pôdorysu (obr. 4). K riešeniu zložitých otázok chýba terénna dokumentácia, včetně stratigrafických údajov a rozbor nálezového fondu.² Navyiac výskumníci riadiaci výkopy v rokoch 1965 – 1972 a neskoršie odkryvy v jej priamom susedstve (bližšie v miestach medzi jej obvodovým múrom a súčasnou budovou múzea) nezaujali jednoznačné stanovisko k celej problematike, v dôsledku čoho sa vyslovili už počas výskumu a neskôr rozdielne interpretácie k jej funkcii: napríklad burgus, viacposchodová pevnosť a k datovaniu: druhá polovica 3. storočia, tretia štvrtina 4. storočia (Dekan 1966, 143 a d., 1967, 404 a d.; 197, 199 a d.; Kraskovská 1990, 18–19; Pichlerová 1990, 47, obr. 1–4; Kolník – Krekovič – Snopko – Geržová – Ferus – Hečková 1993, 232–233).

Obr. 2 Gerulata Bergl. Pôdorys odkrytých stavieb v rokoch 1965 – 1972 (PhDr. V. Varsík)

Poslednou hodnotiacou prácou k vývoju Gerulaty je štúdia V. Varsika, ktorý na základe dostupných podkladov z dlhoročných výskumov viacerých inštitúcií podieľajúcich sa na výkopoch Gerulaty³ riešil problematiku vývoja vojenských táborov (tábor I a II) a k nim prislúchajúcich civilných sídlisk. Priestor Bergla ustanovil ako vojenské strediskové územie v celom vývoji Gerulaty. Situoval sem gerulátske tábory – drevozemný tábor z druhej polovice I. storočia (čiastočne preskúmaný, Varsik 1996a, 533 d.) a ďalšie: kamenný kastel z 2. storočia, neskororímsky tábor (fáza I) a neskorootická malú pevnosť – praetentura (fáza II), ktorú na základe podkladov L. Kraskovskej datuje na koniec 4. storočia (Varsik, 1996 a, 531 a d., 1996 b, 11–13, 29–37). Práve posledné dve fázy sú predmetom príspevku.⁴

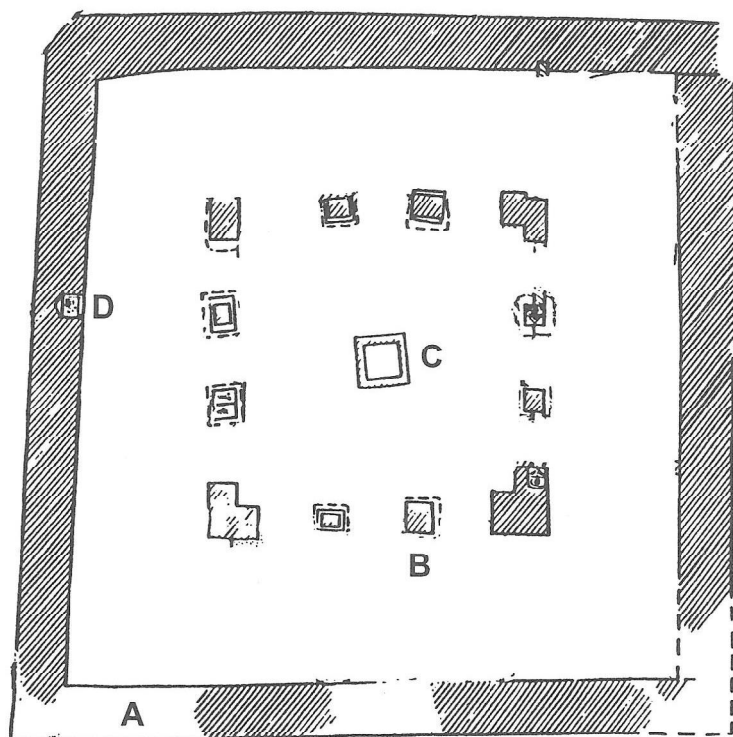
Za súčasného stavu poznatkov⁵ o neskororímskom vývoji Gerulaty sa žiada pristúpiť k zložitým otázkam vzniku, zániku a príčin prestavby palácovej pevnosti v spojitosti s nálezovým materiálom, čo si vyžaduje prehodnotenie už známych podkladov publikovaných L. Kraskovskou, prevažne v Zborníkoch SNM – História, Archeológia. Nálezový fond autorka rozdelila podľa charakteru pamiatok (keramika, mince, kahance, tehly, drobné predmety z bronzu, skla a iné) a sporadicky uvádza pri niektorých ich nálezových polohách. Tieto ako východiskové podklady hodnotenia v mnohom poukazujú, že viaceré pamiatky s datovateľnou hodnotou, často citované, nevykazujú priamu spätosť so samotnou pevnostnou stavbou. Z tohto pohľadu môžeme riešenie kľúčových otázok sledovať v troch rovinách:

1. budovanie umelého kopca nad základmi pevnostnej palácovej stavby,
2. prvá zásypová etapa a jej obsah,
3. podklady ku stavbe a prestavbe z pohľadu ich časového zaradenia.

Pri budovaní umelého kopca sa doteraz spomínajú dve fázy (stredoveká a novoveká). V skutočnosti sa kopec navršoval v troch etapách, časovo na sebe nezávislých. V prvej etape sa zasypal celý priestor pevnostnej stavby aj s prestavou (fáza I a II) a azda i blízke okolie zeminou do rôznej výšky, miestami zachovaných obvodových múrov. L. Kraskovská v práci o Slovanoch na Bergli uvádza, že okolité múry boli ešte zachované do značnej výšky v čase, keď si tu Slovania vybudovali tri príbytky (Kraskovská 1981, 107). Žiaľ, neurčuje výškove polohy a ani sa nezmieňuje, ktorú stavebnú fázu tieto múry zastupujú, pravdepodobne patria fáze II. Zemina, ktorou sa celý objekt zasypal obsahovala početné a rôznorodé fragmenty prevažne rímskych pamiatok, datovaných od druhej polovice I. storočia až po 5. storočie. Násyp sa budoval jednorázovo a nálezy v ňom majú sekundárnu polohu (Kraskovská 1989, 53). V hornej časti násypu sa zistilo slovanské osídlenie – vrstva so sporadickými fragmentami keramiky od 7. do 10. storočia a odkryli sa tu tri príbytky, ktoré zastupujú tri odlišné sídliskové typy, datované do 9. storočia. Vo vzťahu k zásypu je najvýraznejšia chata I, polozemnica s rozmermi 5,9 × 2,7 m, ktorá sa odkryla uprostred nádvorja nad rímskou studňou. Dva kamenné podlhovasté kvádre z venca studne tvorili v nej vyvýšenú lavicu. Dno chaty bolo zapustené 40 cm do zásypu, ktorý v týchto miestach obsahoval fragmenty kahancov, poškodenú železnú motyku a iné predmety.

Druhá nadzemná chata s kolovou konštrukciou bola pri západnom múre nádvorja. Tretí typ stavby zastupuje trojpriestorový dom, ktorého základy sa objavili západne od nádvorja, nad rímskymi múrmi. Ide o stavbu s podmurovkou vybudovanou z lomového kameňa a rímskych tehál, nadzemná časť bola pravdepodobne zrubová. Pozdĺž zachovaného múru v jednom rade boli tri miestnosti rozdelené priečkami. Iba pri jednej z nich sú spo-

BERGL

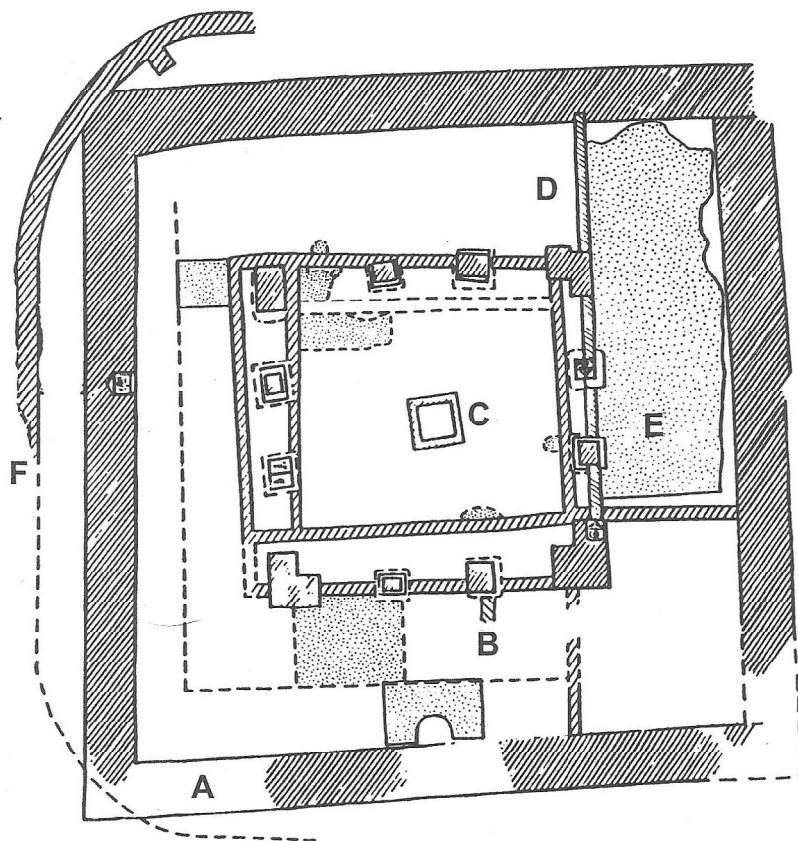

Obr. 3 Gerulata-Bergl. Pôdorys základov pevnostnej paláčovnej stavby – fáza I.:
A – obvodový múr, B – základy pilierov, C – studňa, D – zamurovaná stéla

menuté rozmery $3,3 \times 2,2$ m, takže budova mohla mať dĺžku okolo 10 m. Na jej východnom okraji sa zistili základy bližšie neurčenej stavby kruhového pôdorysu.⁶ Jednu z týchto miestností si neskoršie Slovania upravili na obydlie, v ktorom bolo otvorené ohnisko, dve nádoby, úlomky žarnova a kus železnej trosky. V sídliskovej vrstve sa v blízkosti trojpriestorovej budovy a kruhovej stavby našli dve v ruke zhotovené nezdobené nádoby. Vo východnej časti pevnosti, bližšie nad maltovou dlážkou (stavebná fáza II) bola ďalšia, v ruke zhotovená dvojúčá nádoba s výraznou výlevkou pod roztvoreným nízkym hrdlom hnedastej farby⁷ (obr. 5). Nádoby majú analógie v longobardskej keramike a najskôr súvisia s trojpriestorovým domom a s kruhovým objektom. Relatívne malý počet nálcov poukazuje na sporadické osídlenie návršia v 6. storočí a v období Veľkej Moravy (Kraskovská 1981, 106–107, 114, 121–123; Štefanovičová 1993, 292–293, 319–320).

V druhej etape sa v týchto miestach navršila ďalšia zemina a na kopcovitom útvare (o výške asi 2 m) bol postavený v 13. storočí hrádok⁸, z ktorého sa kontroloval brodový prechod z panónskej do karpatskej časti Bratislavy (Pichlerová 2001, 29, pozn. 7). V návazke boli črepy z 11. – 12. storočia. Posledné, najvýraznejšie nasypávanie kopca sa realizovalo v 19. storočí (na podnet grófký Henckelovej), kedy sa umelý kopec pretiahol do šírky i výšky a dostal podobu, ktorú si zachoval do začiatku systematického archeologického výskumu (Kraskovská 1967, 37; 1981, 106, 114).

BERGL

Obr. 4 Gerulata-Bergl. Pevnostná palácová stavba, fáza II: A – základy obvodových múrov, B – základy pilierov, C – studňa, D – priečky, E – skladište s gótskymi nálezmi, F – základy vonkajšieho opevnenia

Zásyp prvej etapy (ďalej zásyp) obsahoval početný, časovo nesúrodý rímsky materiál. Je otázne, či niekoľko predmetov azda nepatrí do obdobia praveku, konkrétne wieselburskej kultúre: kostené šidlo, mlat, amulet a tiež kalenderberskej kultúre: železné nožičky, prasleny. Osídlenie nositeľov uvedených kultúr je v priestore neskoršej Gerulaty preukázané (Kraskovská 1992, obr. 3, 9–11, 7, 8–12; Pichlerová 2001, 28 d.). Azda zásyp obsahoval i praveké črepy, ale rímska keramika nie je nateraz spracovaná, okrem tej časti, ktorá sa získala výskumom v rokoch 1961 a 1964. Sú to črepy z rímskych úžitkových nádob: krčahy, misky, zásobnice, trecie misky, medzi nimi i črepy s červeno maľovanými pásmi a črepy s polevou; spolu 33 kusov (Kraskovská 1967, 58–61). Vo väčšom počte boli v zásype fragmenty Terry sigillaty s reliéfnou výzdobou – 170 kusov, okrem atypických nezdobených úlomkov.⁹ Napriek veľkému počtu väčších-menších fragmentov sa nedá zrekonštruovať ani jedna nádoba (Kraskovská 1967, 52–57; Dekan – Kuzmová 1996, 145 a d.). Pri polohe miesta nálezu sa cituje, že veľká skupina týchto črepov sa našla v severnej časti pri výkope kanála a v jeho okolí¹⁰, spolu s kahancami a drobnými predmetmi, ako železný kľúč, úlomky sklenených nádob, kostené výrobky, pastová perla a iné. Z hrnčiarskych

Obr. 5 Gerulata-Bergl. Nádoby longobarského horizontu

výrobných boli ďalej v zásype kahance v počte 70 kusov, z nich 30 kusov v nevýrazných úlomkoch. Časť sa našla v horných vrstvách zásypu (pod slovanským horizontom), časť v rôznych výškach pri a nad rímskou studňou, ďalšie pri spomenutom kanáli. Pri bronzovom kahanci s tŕňom nie je uvedené miesto nálezu (Kraskovská 1989, 53). Početnú skupinu tvoria úlomky tehál, z nich 170 kusov malo kolky piatich vojenských útvarov a dva kolky súkromných tehliarskych firiem (Kraskovská 1991, 50 d). Mince v areáli stavby sa rovnako vyskytli v sekundárnej polohe, preto nemajú datovaciu hodnotu vo vzťahu k nálezisku, ako sa často uvádza. Získaných 12 mincí je z druhej polovice 3. a zo 4. storočia, bližšie od cisára Galenia (253 – 268) až po Juliana Apostatu (355 – 363). Staršie mince chýbajú i keď väčšia časť dokladov rímskej hmotnej kultúry v zásype je z 2. storočia. Početné sú drobné predmety z rôzneho materiálu, ako fragmenty sklenených flaštičiek, misiek, časť pohára a pokrývky a iné (13 kusov), predmety zo železa, napríklad miska, kosák, nožnice, kľúče, klince, skoby, kovanie dverí a pod., zo zbraní kopije a oštepky, ďalej ostrohy, veľký železný hrebeň a dva zvonce. Z kostenej industrie je to dvojstranný hrebeň, objímka, ihlica. K bronzovým výrobkom patrí cibulovitá spona, okrása konského postroja, ako i fragmenty šiestich nádob z bronzového plechu a iné, spolu 103 kusov. Ďalej sa našli na rôznych miestach hlinené prakové guľky v počte 6 kusov, časť žarnova, perla zo sklovitej pasty, hruda zo železoviny, kotúč a zliatok roztaveného olova (Kraskovská 1967, 61; 1988, 133 d., 1992, 67

d.). V zásype sa objavilo viac pamiatok, ktoré v rámci Gerulaty vôbec patria k ojedinelým nálezom, napríklad terčik z bronzového plechu s reliéfnym zobrazením hlavy muža alebo strieborný polygonálny prsteň s nápisom: *Vtere felix in deo Vintio – Užívaj šťastie v mene božom Vintio* (Kraskovská 1967, 61; 1988, 133 d., 1992, 79–81; Pichlerová 2003, 54; Kolník 1984, 83–84).

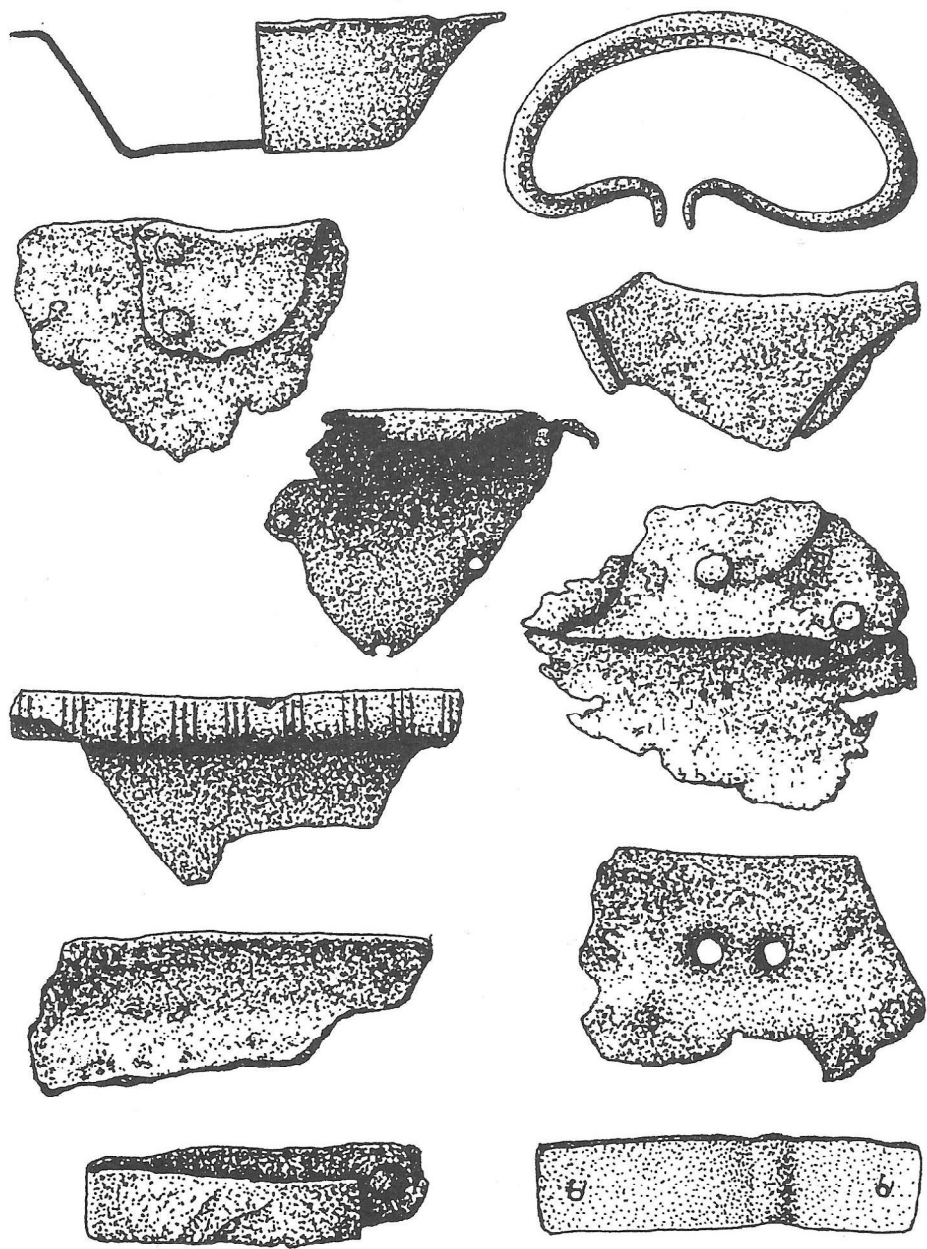
Časť vymenovaných nálezov bola v zásype rozptýlená po celej ploche v rozličných výškach; pri niektorých je ako poloha miesta nálezu udaný všeobecný údaj, napríklad pod slovanským horizontom, pri rímskej studni, v areáli stavby, pri rímskych objektoch, na SZ od nich a iné. Častejšie sa spomínajú nálezy z vykopaného kanála alebo pri ňom v severnej časti.¹¹ (Kraskovská 1992, 80–81). Severná časť je v podstate priestor za obvodovým múrom pevnostnej stavby, kde po niekoľkých metroch terén prudko klesá k dunajskému ramenu (obr. 2). Žiada sa poukázať, že všetky pamiatky v zásype bez ohľadu na spomenuté miesta, majú sekundárnu polohu, preto vo vzťahu k pevnostnej stavbe nie sú východiskom jej datovania. Z publikovaných podkladov je presnejšia poloha miesta nálezov určená iba vo dvoch prípadoch. Je to nález gótskej keramiky s vleštovanou výzdobou, z prvej polovice 5. storočia, ktorá sa našla v ruinách stavby (obr. 6, Kolník – Krekovič – Snopko – Geržová – Ferus – Hečková 1993, 267, obr. 162, 2). Druhým prípadom je objekt, ktorý sa odkryl medzi východným obvodovým múrom pevnostnej stavby a novopostavenými priečkami (obr. 4). Objekt mal maltovú dlážku o rozmeroch asi 16 × 4 m a drevenú strešnú konštrukciu. E. Kraskovská ho charakterizuje ako vojenské skladisko, ktoré vyhorelo, čomu nasvedčujú na dlážke zuhoľnatené trámy a hromady zuhoľnateného obilia (obr. 11). Na dne ležali úlomky rozličných nádob, ktoré bližšie neopisuje¹² a fragmenty zo šiestich nádob z bronzového plechu, ako úlomok s rúrkovite stočeným okrajom, zdobený trojicami zvislých rýh, časť misky s vyhnutým okrajom, pod ktorým je nit a aj u ďalších sú nity alebo otvory pre nity, jeden fragment má nitom pripevnený pliešok, niektoré sú poškodené sekundárnym ohňom (obr. 7). Na dlážke ležali aj tri železné kopije, časť železnej misky, rozmerný železný hrebeň (pre kone), fragmenty zvoncov zo železného plechu, ďalej predmety súvisiace so stavbou – železný kľúč a zámka, kovanie dverí, hák, klince, skoby, ako i kostený nástroj a dva hlinené prasleny (obr. 8, 9), spolu 23 kusov. Nad dlážkou bola železná ostroha, ďalšie dve sa našli na iných miestach. Rovnako na bližšie neurčenom mieste na našiel kostený poškodený hrebeň dvojstranný, trojvrstvový, ukončený poloblúkovitou platničkou, vlnovite zdobenou a pripevnenou k hrebeňovej časti bronzovým nitom. V blízkosti dlážky sa vyskytol rozdelovník z konského postroja (obr. 9 – Kraskovská 1988, 133 d.; 2002, 79–80). Stavba skladiska a ďalších priečok vo vnútri základov pevnostnej stavby, spolu s nálezmi gótskej keramiky, kosteného hrebeňa a ďalších kovových predmetov, je podkladom určenia realizácie prestavby (fáza II) v prvej polovici 5. storočia. K prestavbe najskôr patrí kruhový fortifikačný vonkajší múr odkrytý na západnej strane, ktorý čiastočne narušil SZ roh pevnostnej stavby (obr. 4 – Pichlerová 1990, 45–47). Samotné osídlenie objektu po prestavbe bolo pravdepodobne krátkodobé a po vyhorení sa neobnovilo. Z pohľadu upresnenia vyššie spomenutého zasypávania celej stavby nám dolnú hranicu určuje gótsky, hornú, pred príchodom Slovanov, longobardský horizont. Neobvyklý spôsob zasypania pevnostnej stavby v prvej fáze poukazuje na strategický význam tohto priestoru v období sťahovania národov. Zásyp nad pevnostnou stavbou a jeho prestavbou obsahoval vyše 600 rôznych rímskych predmetov. Početnú prevahu majú nálezy datované do 2. storočia, do obdobia rozkvetu Gerulaty, v menšom rozsahu sú zastúpené doklady z druhej polovice 3.

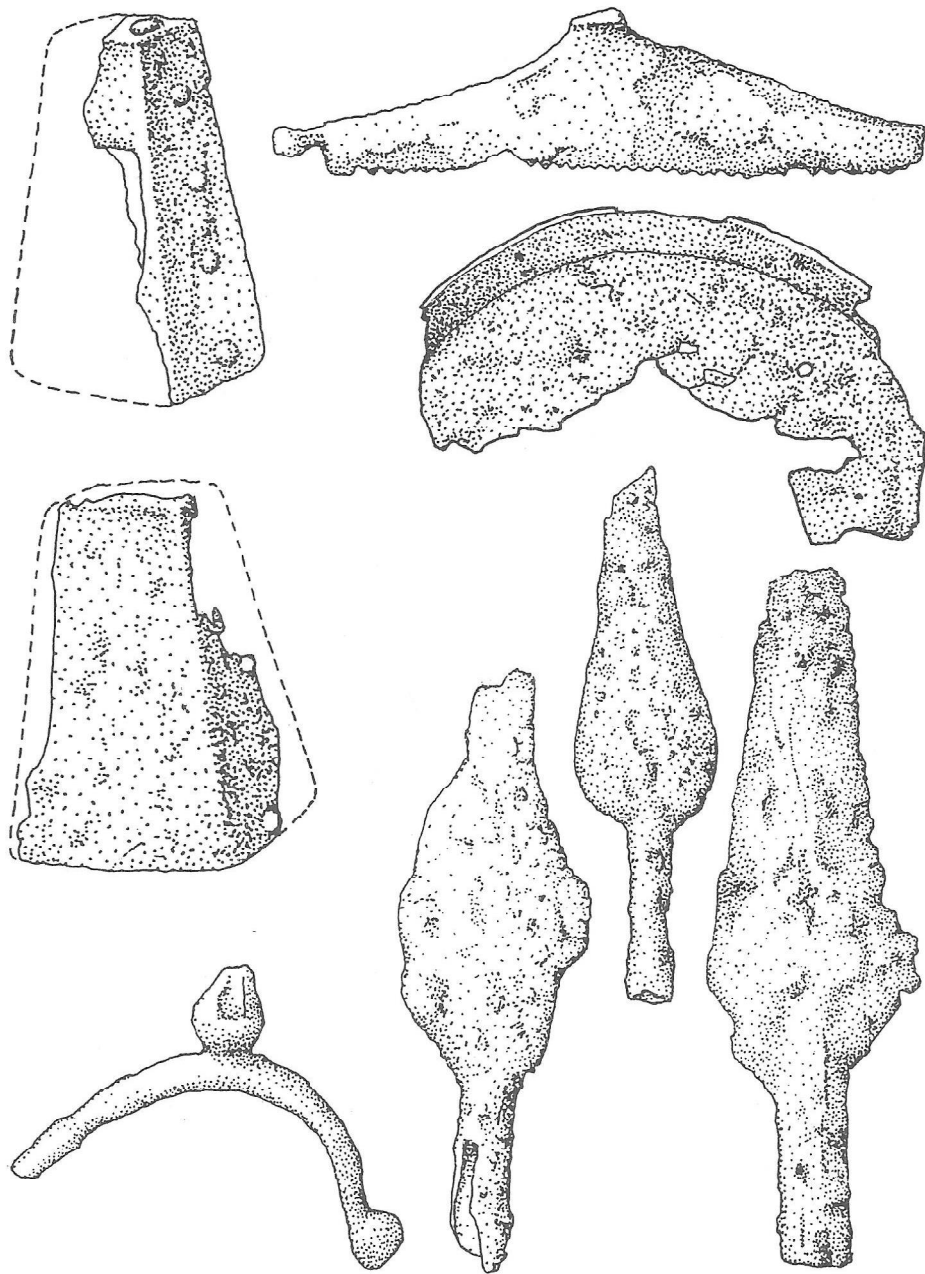
Obr. 6 Gerulata-Bergr, stavebná fáza II. Výber gótskej keramiky

a zo 4. storočia, čím nepriamo odrážajú zistenú intenzitu osídlenia samotnej Gerulaty. Zemina sa odoberala z veľkej plochy alebo z viacerých miest zaniknutých sídliskových areálov, bezpečne ale z jej územného priestoru. Počas transportu sa najmä hlinené (keramika, terra sigillata, kahance) a sklenené výrobky rozlámali, takže v zásype sú len vo fragmentoch. Teoreticky možno uvažovať, že ide o priestor vymedzený ulicami Kováčovou, Pohraničníkov a Kórejskou, ktorý V. Varsík označil ako vicus (obr. 10). Žiada sa poznamenať, že pri výskumoch od roku 1968¹³ sme zemné práce na tejto ploche (výstavbu domov a iné výkopy na tamojších parceliach) sledovali, ale v uvedenej časti Rusoviec sa nevyskytli žiadne doklady osídlenia.¹⁴ O ďalších presunoch zeminy svedčia aj publikované drobné rímske bronzové predmety vojenského charakteru, nájdené mimo gerulatskeho vojenského priestoru (Bazovský 2002, 23 d.; Varsík 1996 b, 31–32). S premiestňovaním materiálu sa stretávame v Gerulate ešte pri budovaní pevnostnej stavby, kedy do jej základov ako stavebný materiál vmurovali pieskovcové reliéfne zdobené platne z vežovitých náhrobných pomníkov. Tieto tvorili izolované pohrebné miesto pri limitnej ceste, prechádzajúcej vo väčšej vzdialenosti od Gerulaty.¹⁵ Rovnako sekundárne do základov použili kamenné stély, náhrobnú plastiku, nápisové platne o Jupiterovom chráme a iné (Pichlerová 1990, 47 d.). Demolovanie vežovitých stavieb či kultových objektov, i keď už tieto stratili svoj význam, nie je bežný rímsky spôsob, práve naopak, Rimania ľpeli na tradíciách a rešpektovali ich. S týmto javom sa stretávame v podstate až od stredoveku (Pichlerová – Neuman 1979, 56; Holčík 1976, obr. 2 a 7).

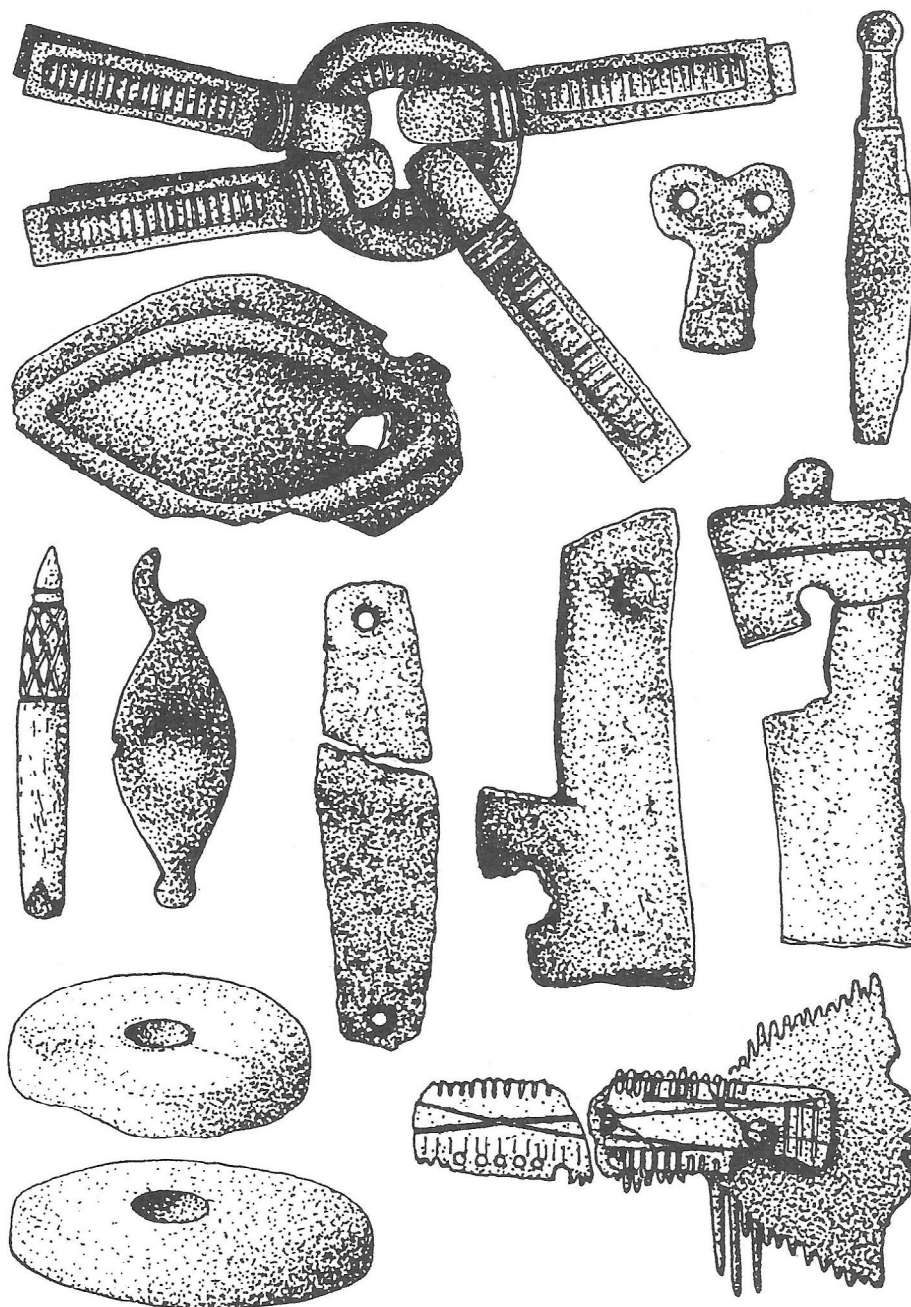
Základy samotnej pevnostnej stavby vykazujú nerímsku vojenskú architektúru v limitnej oblasti. Ide skôr o fortifikačnú stavbu, ktorá vychádza z rímskeho civilného obytného domu; o peristylový dom, rozšírený v centrálnych častiach Rímskej ríše. V danej dobe možno stavbu označiť ako palácovú budovu reprezentujúcu obydlie vedúcej osobnosti s výrazným vojensko-spoločenským postavením (náčelník), slúžiacu jemu, služobníctvu a skupine vojakov zaisťujúcich bezpečnosť. Základy obvodových múrov sú komponované do štvorca (30 × 29 m), šírka múrov 2,2 m. Časť zachovanej nadzemnej steny tvorili veľké opracované kamenné kvádre o dĺžke od 60 cm po 1,5 m, štvorcového prierezu, vysoké 50–60 cm, kladené na kompaktnú bielu maltu. Časť tohto kvádrového muriva z rozmerných blokov sa zachovalo v nadzemnej časti vnútorného JV rohu nádvorja (obr. 11). Opracované kamene sa sem museli priviesť. Na nádvorí sa výskumom odkryli základy pre osem nosných kamenných stĺpov o priemere 1 – 1,5 m (obr. 3). V podstate z celej pevnostnej stavby poznáme len jej základy. Navyiac ani na vonkajšej, ani z vnútornej strany stavby neboli stavebné prvky, ktoré by poukazovali na jej zánik (demoláciu). Chýbajú veľké opracované kvádre z obvodových múrov, doklady o priečkach medzi múrmi a nádvorím, mohutné piliere, resp. ich fragmenty, strešná krytina, podklady o dlážke a iné. Oprávnené vzniká otázka, či pevnostná palácová budova bola vôbec dostavaná. V podstate sa vybudovali nákladné základy, ale samotná stavba, z neznámych nám príčin, sa nedokoncila. Súbežne sa postavila na nádvorí studňa, o čom svedčí vmurovaná, reliéfne zdobená kamenná platňa. Studňa bola funkčná i neskôr po dostavbe tohto komplexu (fáza II) a neporušil ju ani násyp prvej etapy. Ako sme vyššie spomenuli, v miestach nad ňou si Slovania vykopali polozemnicu a dva pozdĺžne kamene z jej venca tvorili v nej lávku. Budovanie vyvýšeniny na tomto strategicky dôležitom mieste v prvej a druhej etape súvisí s absenciou prírodného kopcovitého útvaru v tomto nížinnom prostredí. Vybudovanie umelého kopca malo pozitívnu stránku v tom, že sa do súčasnosti zachovali základy pevnostnej stavby.

Obr. 7 Gerulata-Bergl, stavebná fáza II. – gótske osídlenie, fragmenty nádob z bronzového plechu

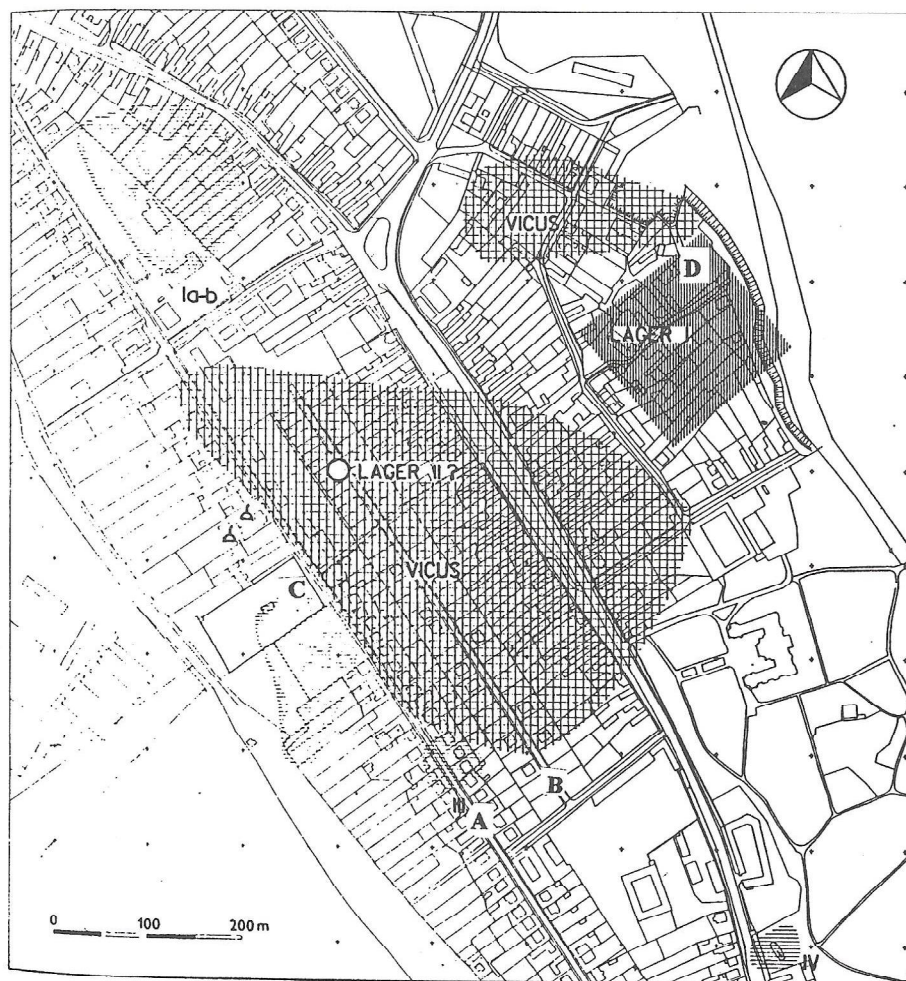
Obr. 8 Gerulata-Bergl, stavebná fáza II. – gótske osídlenie, výber železných predmetov

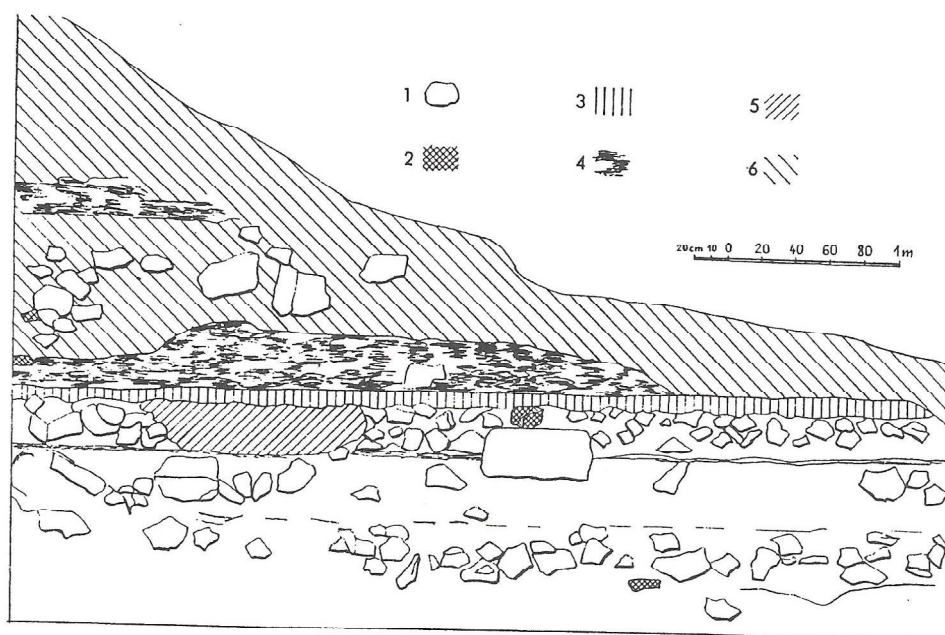
Obr. 9 Gerulata-Bergl, stavebná fáza II. – gótske osídlenie, výber bronzových predmetov, kostný hrebeň a prasleny

Z uvedeného vyplýva, že pevnostná palácova stavba sa nedostavala a celý jej základový priestor sa v krátkom časovom období prestaval, pričom sa použila iná stavebná technika. Jej vnútorný priestor sa priečkami z dostupných neopracovaných menších kameňov spojených žltkastou droľivou maltou v kombinácii s drevom celý zastaval (obr. 4, 12). Túto sídliskovú fázu dokladá gótska keramika, kostný hrebeň a kovové predmety (obr. 6–9), ktoré sa z väčšej časti našli v rozmernej budove označenej ako sýpka (Kraskovská 1967, 40–44). Po vyhorení stavba spustla, časť kameňov z muriva deštruovala a nachádzala sa v zásype prvej etapy.

Do popredia vystupuje otázka časového zaradenia budovania základov pevnostnej palácovej stavby. K jej datovaniu nemáme v nálezovom materiále žiadne pevné body. Neskororímske pamiatky (ramienková bronzová spona, mince, sklo z 3. a 4. storočia, ako

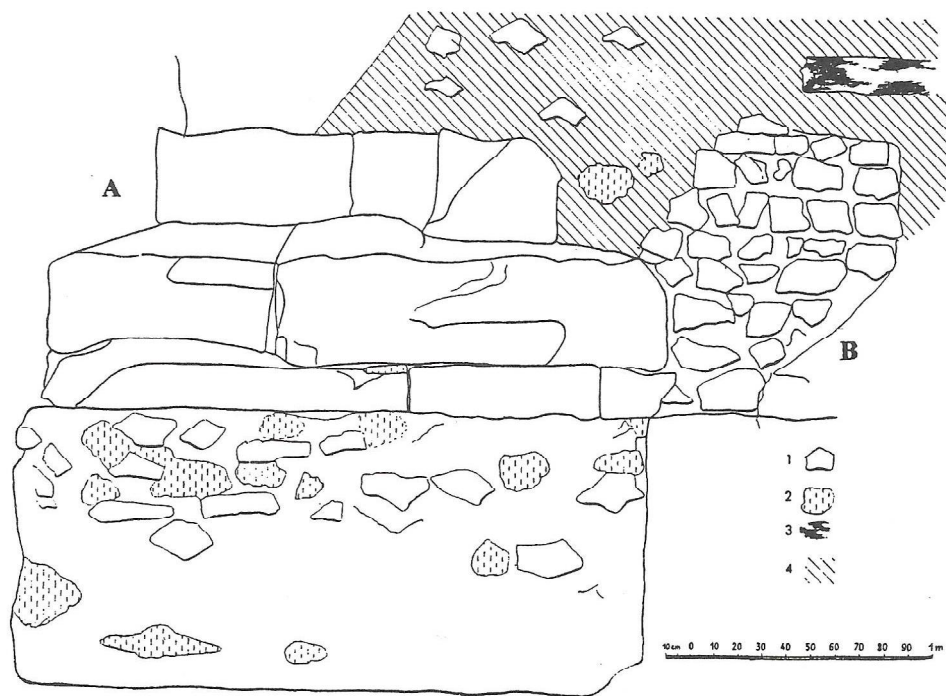
Obr. 10 Gerulata-Bergl. Rekonštrukcia sídliskového areálu (PhDr. V. Varsik):
A – Kováčsova ulica, B – ulica Pohraničníkov, C – Kórejská ulica, D – Bergl

Obr. 11 Gerulata-Bergl. Profil severnej steny, stavebná fáza II. 1 – kameň, 2 – tehla, 3 – maltová dlážka, 4 – spálené drevo, 5 – spálené obilie, 6 – zásyp (PhDr. L. Kraskovská)

i kolky na tehách légie II Italica Ursicinus dux a iné sa našli v sekundárnej polohe v zásype prvej etapy. L. Kraskovská predpokladá, vzhľadom na ich ojedinelé zastúpenie, že nemusia svedčiť o prítomnosti týchto vojenských oddielov v Gerulate (Kraskovská 1991, 53). Výstavba pevnosti sa dáva do súvislosti s rekonštrukciou opevňovacieho systému panónskeho limitu za cisára Valentiniana I (364–375), ktorý aj krátky čas pobudol v Carnunte. Vzniká otázka, prečo táto atypická pevnostná stavba sa nepostavila v Carnunte, ktoré v tom období malo ešte isté vojenské centrálné postavenie. Najskôr stavba na Bergli súvisí so zložitým vývojom v prvých desaťročiach 5. storočia a s príchodom nového germánskeho etnika, kedy Carnuntum stratilo svoje politicko-vojenské postavenie a ťažiskovým priestorom mocenských záujmov sa stalo územie Bratislavskej brány. Možno spomenúť, že nejde o osamelú stavbu, nakoľko v karpatskej časti Bratislavy, v miestach Vodnej veže a východne od Bratislavy, v neďalekom kostolíku v Boldogu, boli sekundárne zamurované obdobne opracované kvádre ako na Berglu, azda išlo tiež o nedostavané pevnosti v miestach bližšie neznámych (Pichlerová – Neuman, 1979, 56; Holčík 1979, obr. 2, 7). Zložité otázky vývoja v období sťahovania národov nie sú predmetom príspevku, ale napriek tomu zdôrazníme, že v rámci Bratislavskej brány dôležitou jej časťou bol priestor bývalej Gerulaty, ležiacej pri strategickom dunajskom prechode, ako svedčí i ďalšie jeho obsadenie v období Avarského kaganátu a v období Veľkej Moravy (Pichlerová 1984, 96–97).

Vytýčeným cieľom príspevku bol iba rozbor publikovaného nálezového materiálu z Gerulaty-Bergla, konkrétne vyhodnotenie jeho vypovedajúcej hodnoty vo vzťahu k nedostavanej palácovej stavbe a jeho prestavbe (fáza I a II), ktoré úzko spolu súvisia. Problematiku zložitého neskororímsko-gótskeho horizontu, so začínajúcou barbarskou migráciou do-

Obr. 12. Gerulata-Bergl. Profil A nárožie – fáza I, B stena – fáza II. 1 – kameň, 2 – malta, 3 – spálené drevo, 4 – násyp

loženou ojedinelými gerulatskými podkladmi som naznačila na inom mieste (Pichlerová 1990, 43–47). Novoobjavené a skúmané náleziská v širšom okolí bývalej rímskej Gerulaty (Bazovský 2000, 91 d. a ďalšie ešte nepublikované) opätovne zdôrazňujú strategický priestor pravobrežnej strany brodu v rámci Bratislavskej brány v období sťahovania národov.

POZNÁMKY

- ¹ Základy pevnostnej palácovej stavby sú súčasťou múzea Antická Gerulata v Bratislave-Rusovciach.
- ² Nálezový fond z väčšej časti nie je spracovaný a vyhodnotený. Je uložený v zbierkovom fonde SNM-AM v Bratislave a v AÚ SAV v Nitre.
- ³ Pozri M. Pichlerová 2001, pozn. 3.
- ⁴ K problematike pristupujeme z pohľadu archeologicko-enviromentálneho.
- ⁵ Žiada sa zdôrazniť, že mnohé otázky k vývoju Gerulaty ostávajú a aj ostanú zo známych dôvodov – súčasná zástavba v centrálnych častiach Gerulaty – v mnohom viac-menej v teoretickej rovine.
- ⁶ Bližší opis ani rozmery nie sú známe.
- ⁷ Podobne dvojuché nádoby s tulajkovitou výlevkou boli rozšírené v 12. storočí, majú ale odlišnú profiláciu a postavenie úch (Baxa – Musilová 2002, 74, obr. 7: 7).
- ⁸ Priestor s kopcom sa do súčasnosti volal tiež Várdomb. Na vrstvenicovom pláne (obr. 1) sú vyznačené zvyšky múrov stredovekého hrádka.

- ⁹ Ďalšie fragmenty terra sigillata (43 kusov) sa získali pri pamiatkovej úprave pevnostnej stavby, tieto ale bezpečne nepochádzajú zo zásypu (Krekovič 1996, 193 d.).
- ¹⁰ Terminológia niektorých polôh použitá pri výkopoch akoby nebola zosúladená s výsledkami odkryvu, napríklad termín nad rímskymi objektami v areáli stavby neklasifikuje o aké objekty ide. Rovnako ako i termín kanál – sonda, pritom podstatné údaje o ich hĺbkach chýbajú.
- ¹¹ Autorka predpokladá ich uloženie vo vreciach.
- ¹² L. Kraskovská vo svojich štúdiách sa venovala iba nálezom zo zásypu a z objektu označenom ako skladište, ktorého odkryv začala v roku 1965.
- ¹³ V roku 1968 začal výskum na blízkom rímskom pohrebisku II. a roku 1973 sa začala výstavba domov na ulici Pohraničníkov.
- ¹⁴ Rovnako nám chýbajú podklady k tábore II (obr. 2 – Pichlerová 2001, 39, pozn. 17).
- ¹⁵ Od prvého porovnania gerulatských reliéfne zdobených platní s analogickými vežovitými stavbami v Sempeteri ležiacom pri tábore a civilnom meste Celja (Pichlerová 1990, 63) sa ďalšími výskumami v priestore Gerulaty nepotvrdila ekonomicky silná a spoločensky vyššie postavená skupina civilného obyvateľstva (obchodníci, rímsky úradníci, bankéri a i.) a tak z toho nového pohľadu ide pravdepodobne o rodinné hrobky karnuntských obyvateľov.

LITERATÚRA

- DEKAN, J. 1966: Znovuobjavená Gerulata. *Svet vedy* 13, s. 143–149.
- DEKAN, J. 1967: Vykopeme v Rusovciach chrám Jupitera. *Krásky Slovenska* 44, s. 404–407.
- DEKAN, J. 1970: Kus Ríma neďaleko Bratislavy. *Pamiatky a príroda* 1, s. 9–10.
- DEKAN, J. – KUZMOVÁ, K. 1996: Terra sigillata in Rusovce-Bergl. *Reperta annis 1964 – 1969*. In: *memoriam Prof. Ing. Alfred Piffli*. In: Gerulata I, Nitra s. 145–192.
- BAZOVSKÝ, I. 2000: Sídliisko z obdobia stahovania národov v Bratislave-Rusovciach. *Zborník SNM 94, Archeológia* 10, s. 91–102.
- BAZOVSKÝ, I. 2002: Bronzové predmety z doby laténskej a rímskej z Bratislavy-Rusoviec. *Zborník SNM 96, Archeológia* 12, s. 23–44.
- BAXA, P. – MUSILOVÁ, M. 2002: K počiatkom osady sv. Michala v Bratislave. *Zborník SNM 96, Archeológia* 12, s. 63–80.
- HOLČÍK, Š. 1979: Príspevok k architektúre kostola v Boldogu. *Zborník SNM 73, História* 19, s. 61–71.
- KOLNÍK, T. 1984: Včasnokresťanské motívy v archeologických nálezoch na Slovensku. In: *Zborník prác Ludmily Kraskovskej (k životnému jubileu)*, s. 82–91.
- KOLNÍK, T. – KREKOVIČ, E. – SNOPKO, L. – GERŽOVÁ, J. – FERUS, V. – HEČKOVÁ, J. 1993: Doba rímska. Gerulata-Rusovce. In: T. Štefanovicová a kol.: *Najstaršie dejiny Bratislavy*.
- KOLNÍKOVA, E. 1972: K interpretácii nálezov rímskych mincí na Slovensku. In: *Slovenská numizmatika*, s. 18–20.
- KRASKOVSKÁ, L. 1967: Výskum rímskej stanice v Rusovciach v rokoch 1961 a 1964. *Zborník SNM 61, História* 7, s. 37–72.
- KRASKOVSKÁ, L. 1976: Rímske mince z výskumov v Rusovciach. In: *Slovenská numizmatika*, s. 36–50.
- KRASKOVSKÁ, L. 1989: Rímske kahance z Gerulaty. *Zborník SNM 83, História* 29, s. 41–55.
- KRASKOVSKÁ, L. 1988: Zbrane a nástroje z polohy Bergl v Bratislave-Rusovce. *SIA* 36, 1, s. 133–140.
- KRASKOVSKÁ, L. 1981: Slované osídlenie v Bratislave-Rusovciach v polohe Bergl. *Zborník SNM 75, História* 21, s. 104–124.
- KRASKOVSKÁ, L. 1990: Náleziská z doby rímskej v Bratislave-Rusovciach. *Zborník SNM 84, História* 30, s. 17–29.
- KRASKOVSKÁ, L. 1991: Kolkované rímske tehly z polohy Bergl v Bratislave-Rusovciach. *Zborník SNM 85, Archeológia* 1, s. 49–68.
- KRASKOVSKÁ, L. 1992: Drobné nálezy v polohe Bergl v Bratislave-Rusovciach. *Zborník SNM 86, Archeológia* 2, s. 67–82.
- KREKOVIČ, E. 1996: Terra sigillata aus Grabungen und Lesefunden in Rusovce-Bergl und seiner nächsten Umgebung (1976 – 1978). In: Gerulata I, Nitra, s. 193–203.

- PICHLEROVÁ, M. – NEUMAN, A.R. 1979: Rímsky náhrobný kameň v Boldogu (Interrex v canabae legie z Carnunta). Zborník SNM 73, História 19, s. 51–59.
- PICHLEROVÁ, M. 1984: Jantárova a limitná cesta v Bratislavskej bráne. In: Sborník prác L. Kraskovskej (k životnému jubileu), s. 93–106.
- PICHLEROVÁ, M. 1990: Kamenárske artefakty vo vývoji Gerulaty. Zborník SNM 84, História 30, s. 31–72.
- PICHLEROVÁ, M. 2001: Najstaršie osídlenie dunajského brodu v Bratislave-Rusovciach. Zborník Mestského múzea BRATISLAVA 13, s. 27–40.
- PICHLEROVÁ, M. 2003: Dona militaria v Gerulate. In: Zborník FFUK Musaica 24, s. 51–59.
- ŠTEFANOVIČOVÁ, T. 1993: Slovanská Bratislava. In: T. Štefanovičová a kol.: Najstaršie dejiny Bratislavy.
- VARSÍK, V. 1996 a: Das römische Lager von Rusovce-Gerulata (Ein Beitrag zu Lokalisierung und Anfertiger). In: Jahrbuch RGZM, s. 531–600.
- VARSÍK, V. 1996 b: Archeologische Topographie des antiken Gerulata. In: Gerulata I, s. 7–43.

ZUR PROBLEMATIK DES BEFESTIGTEN PALASTGEBÄUDES IN GERULATA-BERGL

MAGDA PICHLEROVÁ

Am nordwestlichen Fuß einer sanften Anhöhe über einer Steilwand herabsenkend bis zum ehemaligen Donauarm erhob sich eine bergartige Formation, nach der dieser Teil den Namen Bergl bekam. Im Jahre 1961 stieß man bei der Erdabnahme an dessen Ostseite auf eine Mauerecke aus großen Werksteinen und im Jahre 1964 wurde durch eine Grabung an gleicher Stelle Teil einer Steinmauer von einem römischen Bau erfasst (Abb. 1; Kraskovská 1967, 38–40). Nächstes Jahr wurde dessen Oberteil mit einem Bulldozer weggeräumt, wobei man festgestellt hat, dass es sich um einen künstlich gemachten Hügel handelt. Er überdeckte das Fundament von einem römischen Gebäude von quadratischem Grundriss mit den Ausmaßen von 30 × 29 m und mit je einem Säulengang auf jeder Seite des Hofes mit den Ausmaßen von 11 × 11,5 m und mit einem Brunnen ungefähr im Zentrum. Das freigelegte Gebäude mit seinem massiven Fundament der Außenwände und einer atypischen architektonischen Disposition repräsentiert einen selbständigen Bautyp – Palastbau, genauer Palastfestung. Zwischen dem Aufbau des Palastgebäudes (Bauphase I) und dem Umbau (Phase II) ist vermutlich keine große Zeitspanne verlaufen (Kraskovská 1990, 19). Die letzte Studie über die Entwicklung von Gerulata stammt von V. Varsík (1996).

Der aktuelle Kenntnisstand erfordert eine Umwertung der bereits bekannten Anhaltspunkte publiziert von L. Kraskovská. Die Autorin teilte das Fundmaterial nach dem Charakter der einzelnen Funde ein und bei einigen nennt sie sporadisch die Fundorte. Es wird ersichtlich, dass mehrere oft zitierte Funde mit Datierungswert keine direkte Verbindung zu dem Palastbau aufweisen. Aus dieser Sicht können wir die Lösung von Schlüsselfragen auf drei Ebenen verfolgen:

1. Erbauung eines künstlichen Hügels über dem Fundament vom befestigten Palastgebäude,
2. die erste Zuschüttungsetappe und deren Inhalt,
3. Anhaltspunkte zum Auf- und Umbau hinsichtlich deren Zeiteinsetzung.

Bei der Erbauung des künstlichen Hügels erwähnte man bisher zwei Phasen (mittelalterliche und neuzeitliche). In Wirklichkeit wurde der Hügel in drei Etappen aufgetürmt, zeitlich unabhängig voneinander. In der ersten Etappe war die ganze Fläche des befestigten Gebäudes samt Umbau (Phasen I und II) zugeschüttet. Die Erde enthielt zahlreiche und verschiedenartige Fragmente vorwiegend von römischen Gegenständen in Sekundärlage, datiert von der zweiten Hälfte des 1. Jahrhunderts bis zum 5. Jahrhundert (Kraskovská 1989, 53). Im oberen Teil der Aufschüttung wurden Spuren slawischer Besiedlung festgestellt - außer Keramik auch drei Häuser datiert ins 9. Jahrhundert. Eins von denen war dreiräumig, gebaut aus Holz auf einer Untermauerung aus Bruchstein und römischen Ziegeln. Neben dieser Hütte stand noch ein kreisförmiger Bau. In der Siedlungsschicht nah an diesen zwei Bauobjekten fand man zwei handgeformte unverzierte Gefäße. Im Ostteil der Festung befand sich ein anderes zweihenkeliges Gefäß mit deutlichem Ausguss (Abb. 5). Diese Gefäße besitzen Analogien in der langobardischen Keramik und höchstwahrscheinlich hängen sie mit dem Dreiraumhaus und dem Rundbau zusammen. Die relativ niedrige Zahl der Funde deutet auf eine sporadische Besiedlung der Anhöhe im 6. Jahrhundert und in der großmährischen Periode hin (Kraskovská 1981, 106–107, 114, 121–123; Štefanovičová 1993, 292–293, 319–320).

In der zweiten Etappe wurde an diesem Ort noch mehr Erde aufgeschüttet und im 13. Jahrhundert erbaute man auf dem Hügel ein Turm (Pichlerová 2001, 29, Bem. 7). Die letzte und deutlichste Aufschüttung des Hügels verlief im 19. Jahrhundert (Kraskovská 1967, 37; 1981, 106, 114). Die Aufschüttung aus der ersten Etappe enthielt zahlreiches, zeitlich unkohärentes römisches Material und wahrscheinlich auch einige vorzeitliche Gegenstände (Kraskovská 1992, Abb. 3, 9–11, 7, 8–12; Pichlerová 2001, 28 ff.). Die römische Keramik ist bisher nicht verarbeitet, mit Ausnahme von dem Teil gewonnen in den Jahren 1961 und 1964 (Kraskovská 1967, 58–61). Es gab hier eine größere Menge an Fragmenten von Terra Sigillata – 170 St., man konnte davon jedoch kein einziges Ganzgefäß rekonstruieren (Kraskovská 1967, 52–57; Dekan – Kuzmová 1996, 145 ff.). Im Keramikmaterial finden wir auch 70 St. Tonlampen gefunden an verschiedenen Stellen. Bei der Bronzelampe mit Dorn ist keine Fundstelle angeführt (Kraskovská 1989, 53). Eine reiche Gruppe bilden die Ziegelfragmente, davon 170 St. besaßen die Stempeln von fünf Militäreinheiten und 2 St. die Stempeln von privaten Ziegeleien (Kraskovská 1991, 50 ff.). Die Münzen im Bauareal befanden sich ebenfalls in einer Sekundärlage, deshalb haben sie keinen Datierungswert bezüglich der Fundstelle. Die gefundenen 12 Münzen stammen aus der zweiten Hälfte des 3. und aus dem 4. Jahrhundert. Ältere Münzen waren hier nicht anwesend. Sehr zahlreich sind Kleingegenstände aus verschiedenem Material, z.B. Bruchstücke von Glasampullen, Schalen, ein Teil von einem Becher und Deckel u.a. (13 St.), Eisengegenstände – Gefäße, Geräte, Waffen u.a. Von der Knochenindustrie ist es z.B. ein doppelseitiger Kamm und eine Nadel, zu der Bronzeindustrie gehört eine Zwiebelknopffibel, Pferdegeschirrtteile sowie Fragmente von sechs Blechgefäßen u.a. (insgesamt 103 St.). Außerdem wurden auch 6 Schleuderkugeln aus Ton gefunden, ein Teil von einem Mahlstein, eine Perle aus Glaspaste u.a. (Kraskovská 1967, 61; 1988, 133 ff.; 1992, 67 ff.).

Alle Gegenstände in der Aufschüttung befanden sich in einer Sekundärlage. Von den publizierten Ergebnissen ist nur in zwei Fällen eine genauere Fundstelle genannt. Es handelt sich um einen Fund der gotischen Keramik mit einpolierter Verzierung aus der ersten Hälfte des 5. Jahrhunderts, gefunden in den Gebäuderuinen (Abb. 6; Kolník

– Krekovič – Snopko – Geržová – Ferus – Hečková 1993, 267, Abb. 162, 2). Der zweite Fall ist ein Objekt mit Mörtelboden mit den Ausmaßen von etwa 16 × 4 m und mit Dachkonstruktion aus Holz. L. Kraskovská hält es für ein niedergebranntes Militär-lagerhaus (Abb. 11). Am Boden lagen Keramikbruchstücke und Fragmente von sechs Gefäßen aus Bronzeblech (Abb. 7). Außerdem lagen dort auch drei Eisenlanzen, Teil einer Eisenschale, ein großer Eisenkamm (für Pferde), Glockenfragmente aus Eisenblech, Bauzeug wie Eisenschlüssel und Schloss, Türbeschlag, Haken, Nägel, Klammern und auch zwei tönerner Spinnwirtel (Abb. 8, 9), insgesamt 23 St. Über dem Boden befand sich ein Eisensporn, weitere zwei Sporen kamen an anderen Stellen zutage. An einem näher nicht indentifizierten Ort fand man einen beschädigten doppelseitigen dreischichtigen Knochenkamm, beendet mit halbmondförmiger Platte mit Wellenzier. In der Bodennähe lag ein Riemenverteiler vom Pferdegeschirr (Abb. 9; Kraskovská 1988, 133 ff.; 2002, 79–80). Das Lagerhaus-Gebäude zusammen mit den Funden der gotischen Keramik, des Knochenkamms und weiterer Metallgegenstände bieten eine Unterlage zu der Annahme, dass der Umbau (Phase II) in der ersten Hälfte des 5. Jahrhunderts realisiert wurde (Abb. 3; Pichlerová 1990, 45–47). Die Benutzung des Objektes nach dem Umbau war vermutlich nur kurzzeitig und nach der Abbrennung wurde es nicht erneuert. Die Untergrenze von der obenerwähnten Zuschüttung des ganzen Baus wird durch einen gotischen Horizont bestimmt, die Obergrenze vor der Ankunft der Slawen durch einen langobardischen Horizont.

Die Aufschüttung über dem befestigten Gebäude und dessen Umbau enthielt mehr als 600 verschiedene Gegenstände römischer Herkunft. Die meisten Funde stammen aus dem 2. Jahrhundert, weniger aus der zweiten Hälfte des 3. und aus dem 4. Jahrhundert, womit indirekt die festgestellte Besiedlungsintensität von Gerulata selbst widerspiegelt wird. Der Lehm für die Aufschüttung wurde von einer großen Fläche oder von mehreren verödeten Siedlungsarealen abgenommen, mit Sicherheit aber von dem Gerulata-Territorium. Beim Transport wurden vor allem die Ton- und Glaserzeugnisse zerbrochen, so dass sie in der Aufschüttung nur in Fragmenten vorkommen. Theoretisch ginge es um den Raum, der durch die Kovácsova, Pohraničníkov und Kórejská Straßen begrenzt ist und den V. Varsik als Vicus nennt (Abb. 2). Es sei hier bemerkt, dass bei den Grabungen seit 1968 in diesem Teil von Rusovce keine Siedlungsbelege erfasst wurden.

Auf eine weitere Materialverschiebung stoßen wir in Gerulata bei der Erbauung des Festungsgebäudes, wobei in dessen Fundament als Baumaterial reliefverzierte Sandsteinplatten eingemauert wurden, stammend aus turmartigen Grabmalen in größerer Entfernung von Gerulata (Pichlerová 1990, 47 ff.). Die Demolierung von Turmbauten oder Kultobjekten, auch nach einem Bedeutungsverlust, ist bei den Römern nicht üblich. Im Gegenteil, sie hingen an Traditionen und respektierten sie (Pichlerová – Neuman 1979, 56).

Das Fundament vom Festungsgebäude selbst weist eine nicht-römische Architektur auf. Es handelt sich eher um einen Fortifikationsbau, der vom römischen zivilen Wohnhaus ausgeht, dem Peristyl-Haus. Zur besprochenen Zeit kann das Gebäude als Palast bezeichnet werden, der einer Spitzenperson mit deutlichem militär-gesellschaftlichem Status als Wohnanlage diente. Das Fundament von den Außenwänden ist quadratisch gestalten (30 × 29 m), mit einer Mauerdicke von 2,2 m. Einen Teil der erhaltenen obenirdischen Mauer bildeten große bearbeitete Blocksteine mit einer Länge von 60 bis 150 cm und mit quadratischem Durchschnitt mit einer Höhe von 50–60 cm, verlegt auf kompakten

Weißmörtel (Abb. 11). Im Hof wurden die Fundamente von 8 steinernen Tragsäulen mit einem Durchmesser von 1–1,5 m entdeckt (Abb. 3). Von dem ganzen Festungsgebäude kennen wir eigentlich nur das Fundament. Es fehlen große Blocksteine von den Außenwänden, Belege der Trennwände zwischen den Mauern und dem Hof, massive Pfeiler, Belege des Bodens u.a. Uns drängt sich darum eine berechnigte Frage auf, ob das befestigte Palastgebäude überhaupt zu Ende gebaut wurde. Es wurde ein im Prinzip aufwändiges Fundament erbaut, aber das Gebäude selbst, aus irgendeinem uns unbekanntem Grund, wurde nicht beendet. Gleichzeitig ist im Hof ein Brunnen ausgeschachtet worden, der auch später nach dem Fertigbau von diesem Komplex (Phase II) noch funktionsfähig war.

Aus dem Gesagten geht hervor, dass das befestigte Palastgebäude nicht fertiggebaut wurde und dass der ganze Fundamentraum nach einer kurzen Zeit umgebaut war, wobei eine andere Bautechnik für den Innenraum verwendet wurde (Abb. 4, 12). Diese Siedlungsphase wird durch die gotische Keramik, den Knochenkamm und die Metallgegenstände belegt (Abb. 6–9; Kraskovská 1967, 40–44). Nach der Abbrennung war der Bau verwüstet, das Mauerwerk war destruiert und ein Teil der Steine kam in die Aufschüttung der ersten Etappe.

Für die Datierung des Palastbaus besitzen wir im Fundmaterial keine feste Anhaltspunkte. Die spätromischen Funde wie eine bronzene Zwiebelknopffibel, Münzen, Glas aus dem 3. und 4. Jahrhundert sowie die Ziegelstempeln von der Legio II Italica, Ursicinus Dax und Cohors I Aelia Sagittariorum u.a. wurden in einer Sekundärlage innerhalb der Aufschüttung von der I Etappe gefunden (Kraskovská 1991, 53). Die Erbauung der Festung wird mit der Rekonstruktion vom Pannonischen Limes durch den Kaiser Valentinian I (364 – 375) in Zusammenhang gebracht. Die Bauaktivität am Bergl hängt vermutlich mit der komplizierten Entwicklung in den ersten Jahrzehnten des 5. Jahrhunderts zusammen, als Carnuntum seinen politisch-militärischen Status verlor und der Schwerpunkt von Machtinteressen die Region der Bratislavaer Pforte wurde. Die komplizierten Entwicklungsfragen der Völkerwanderungszeit sind nicht das Objekt dieses Beitrags, aber trotzdem betonen wir, dass auf dem Territorium der Bratislavaer Pforte der Raum von ehemaliger Gerulata eine wichtige Rolle gespielt hat wegen seiner strategischen Lage an einer Donauschwemme, was auch dessen weitere Besetzung in der Zeit des Awarischen Kaganats und in der großmährischen Periode bezeugt (Pichlerová 1984, 96–97).

Das Ziel dieses Beitrags war nur eine Analyse des publizierten Fundmaterials aus Gerulata-Bergl, genauer gesagt die Auswertung seiner Aussagekraft bezüglich des Palastgebäudes und dessen Umbaus (Phase I und II), die miteinander sehr eng zusammenhängen. Die neugefundenen und erforschten Fundstellen in breiterer Umgebung von ehemaliger römischer Gerulata (Bazovský 2000, 91 ff. und weitere noch unpubliziert) betonen wiederholt die strategische Bedeutung der östlichen Uferseite der Schwemme im Rahmen der Bratislavaer Pforte.